

Büyük Kare

Gökyüzünde yolumuzu bulmanın bazı kolay yolları vardır. Köşemizde buna yönelik bilgileri sıkça vermeye çalışıyor, bazen de bunu tekrarlıyoruz; çünkü özellikle amatör gökyüzü gözlemcileri aradıkları bir cisim bulmak için bazı işaretçilerden yararlanır.

Örneğin Kutup Yıldızı'nı ele alalım. Kutup Yıldızı pek de parlak bir yıldız değildir, üstelik içinde bulunduğu Küçük Ayı da seçilmesi zor takımyıldızlardan biridir. Dolayısıyla onu bir bakışta gökyüzünde bulmak deneyimsiz gözlemciler için zordur. İşte burada Büyük Ayı Takımyıldızı yardımı yetişir. Büyük Ayı bir ayağı değil de kepçeye benzer. Bu kepçenin kenarını oluşturan iki yıldızdan, kepçenin içini baktığı yöne doğru ilerlediğimizde, doğruca Kutup Yıldızı'na gideriz. Gökyüzünde bunun kadar belirgin işaretçi sayısı sınırlıdır. Ancak bir tanesi var ki sonbahar gökyüzünde sizi her yere götürebilir. Sözünü ettiğimiz şekil Büyük Kare.

Büyük Kare, Büyük Ayı Takımyıldızı gibi, başımızı kaldırıp gökyüzüne baktığımızda hemen tanıyabileceğimiz şekillerden biri. Birbirine yakın parlaklıkta dört yıldız oluşturduğu bu kareye "büyük" denmesinin nedeni, gökyüzünde gerçekten geniş sayılabilecek bir alan kaplaması. Büyük Kare, Kanatlı At Takımyıldızı'nın gövdesini oluşturur. Ancak karenin köşelerini oluşturan yıldızlardan Alferatz, Andromeda'nın yıldızlarından biridir.

Büyük Kare, pek de parlak olmayan yıldızlardan oluştuğu halde, gökyüzünde kolayca bulunabilir. Bunun en önemli nedeni çevresindeki ve içindeki yıldızların onu oluşturan yıldızlardan çok daha sönük olmasıdır. Büyük Kare sonbaharda akşam saatlerinde gökyüzünde tam tepeye yakın konumda, biraz güneyde yer alır. Gökyüzüne baktığımızda onu kolaylıkla tanıyabilirsiniz.

Karenin kuzeydoğu köşesini oluşturan yıldız Alferatz ya da bir başka adıyla Sirrah, karenin en parlak yıldızı. Kuzeybatı köşeyi oluşturan Scheat (Şeat), parlaklığı yaklaşık 43 günlük periyotla değişen bir yıldız. En parlak olduğu durumda parlaklığı Alferatz'inkine yaklaşır, en sönük olduğu durumdaysa güneydoğu köşedeki Algenib kadar parlak olur. Karenin güneybatı köşesini Markab adlı yıldız oluşturur. Parlaklıkları tam olarak aynı olmasa da birbirine çok yakın olduğundan farkı ayırt etmek çok kolay değildir.

Şimdi gelelim Büyük Kare'nin gökyüzü gözlemcilerine nasıl yol gösterdiğine. Karenin yıldızlarını kullanarak (tıpkı yan sayfadaki haritada olduğu gibi) çizeceğimiz çeşitli doğrular bizi gökyüzündeki bazı parlak yıldızlara götürür. Çizeceğimiz neredeyse her doğru, bizi önemli bir yıldızla götürür.

Önce, doğu kenarından kuzeye uzanan bir doğru çizerek başlayalım. Çizdiğimiz bu doğruyu izlersek bu ay en iyi konumda bulunan takımyıldızlar arasında yer alan Kraliçe'nin parlak yıldızlarından biri olan β (Beta) Kraliçe'nin hemen yanından geçerek Kutup Yıldızı'na ulaşırız. Karenin aynı kenarını bu kez ters yöne, yani güneye doğru uzattığımızda Balina Takımyıldızı'nın pek de parlak olmayan "parlak" yıldızlarından birine, β Balina'ya ulaşabiliriz.

Şimdi gelelim batı kenara. Bu kenarı gösterdiği doğrultuda izleyerek iyice güneye inerseniz, Güney Balığı'nda yer alan parlak yıldız Fomalhaut'a ulaşırız. Bu yıldız Ekim ayında en yüksek konumuna ulaşır.

Karenin güney kenarını batıya doğru uzattığımızda Kartal Takımyıldızı'nda yer alan Altair'e ulaşırız. Altair, Lir Takımyıldızı'ndaki Vega ve Kuğu'daki Deneb'le birlikte yaz üçgeninin köşelerini oluşturan yıldızlardan biri. Aynı kenarı ters yöne, doğuya uzattığımızda Balina'nın parlak yıldızlarından Menkar'a ulaşırız.

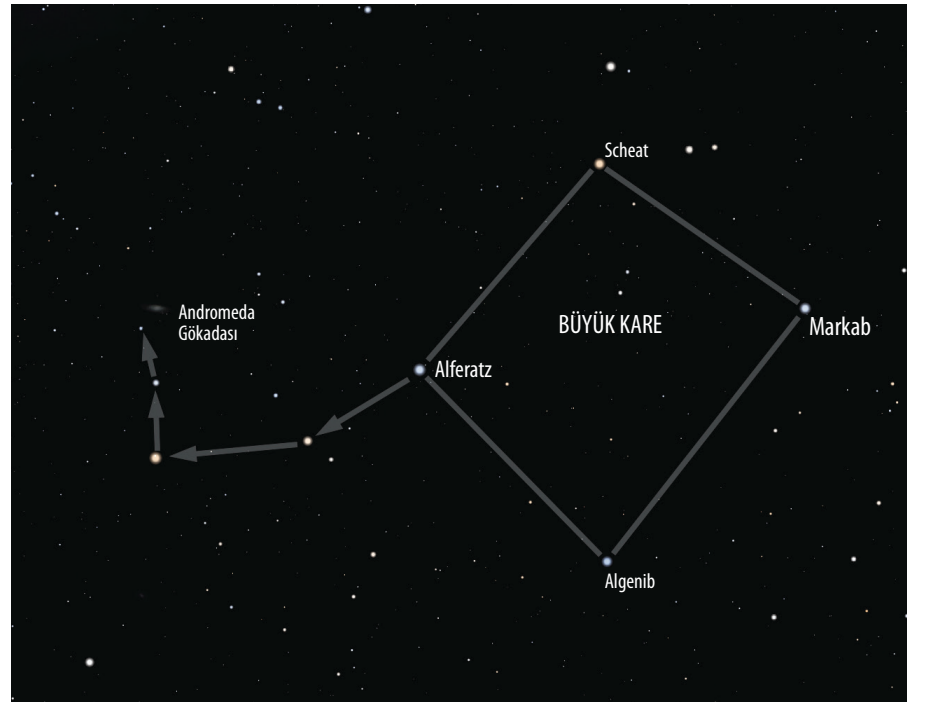
Şimdi de köşegenlere bakalım. Güneybatı köşesinden kuzeydoğu köşesine doğru çizeceğimiz köşegeni uzatırsak, Arabacı'da yer alan ve gökyüzünün en parlak yıldızlarından biri olan Kapella'ya ulaşırız. Öteki köşegeni, yani güneydoğu köşesinden kuzeybatı köşesine doğru çizeceğimiz köşegeni uzattığımızda Kuğu'nun en parlak yıldızı Deneb'e ve biraz daha ilerlediğimizde Çalgır'nın en parlak yıldızı Vega'ya ulaşırız.

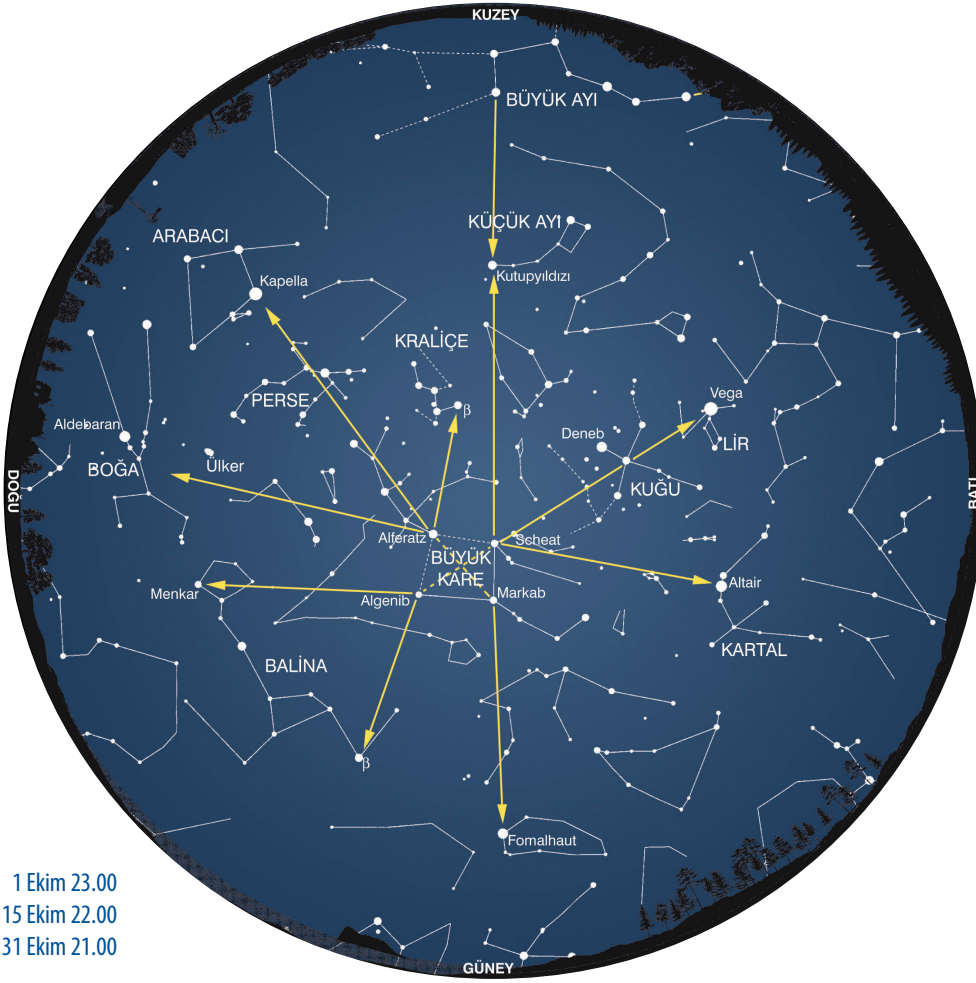
Sözünü ettiğimiz tüm bu yıldızlar, yan sayfada verdiğimiz gökyüzü haritasında görülebilir. Ancak gökyüzünün genel görünümünün veren bunun gibi, haritalara bu türden yol gösterici çizgileri çizerseniz sizi biraz yanıltabilirler. Çünkü kubbe (yarım küre) biçiminde olan gökyüzü kâğıda aktarılırken biçimi bir miktar bozulur. Gökyüzüne doğru bir cetvel ya da iki elinizle gerdiğiniz bir ip tutarsanız, bu yol göstericilerin gerçekte hayli tutarlı olduğunu fark edersiniz.

Gökyüzünde burada sözünü ettiğimiz parlak yıldızlara ulaştıktan sonra, takımyıldızları oluşturan çizgileri izleyerek onların diğer yıldızlarına da ulaşabilirsiniz.

Andromeda Gökadasını bulmak için Büyük Kare'den yararlanılabilir.

Büyük Kare'yi gökyüzünde bulduktan sonra okları izleyerek temiz bir gökyüzü altında çıplak gözle bile görülebilen bu gökadayı ulaşabilirsiniz.

1 Ekim 23.00
15 Ekim 22.00
31 Ekim 21.00

3 Ekim
Venüs ve Regulus
sabah
gökyüzünde
çok yakın görünümde
5 Ekim
Jüpiter ve Ay
yakın görünümde
12 Ekim
Ay ve Venüs
yakın görünümde
18 Ekim
Mars ve Ay
yakın görünümde

Ekim'de Gezegenler ve Ay

Merkür ay boyunca akşam gökyüzünde olmasına karşın ufka çok yakın konumda olduğundan görülmesi çok zor.

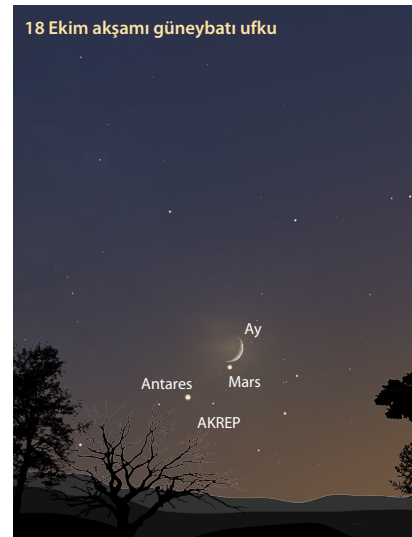
Venüs 3 Ekim'de Aslan'ın en parlak yıldızı Regulus'la çok yakın görünecek. Ayın ortalarında Başak Takımyıldızı'na geçecek olan Venüs sabahları doğu ufku üzerinde, gündoğumundan önce iki saat kadar gözlenebilir.

Mars akşam gökyüzünde olmasına karşın ufka yakınlığı ve sönüklüğü nedeniyle gözlemciler için pek uygun bir konumda değil. Gezegen 18 Ekim'de günbatımında Ay'la yakın konumda, onun hemen altında olacak. Bu onu görmek için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Akrep'in parlak yıldızı Antares de bu sırada Mars'ın hemen sol altında bulunacak.

Jüpiter ayın başlarında geceyarısından önce doğuda yükselmiş oluyor. Ay sonundaysa hava karardığında doğmuş olacak. Jüpiter 5 Ekim'de Ay'la çok yakın konumda olacak.

Güneş'le çok yakın konuma gelen Satürn'ü sabah gökyüzünde görebilmek için yıl sonunu beklemek gerekiyor.

Ay 8 Ekim'de sondördün, 15 Ekim'de yeniay, 22 Ekim'de ilkdördün, 29 Ekim'de dolunay hallerinde olacak.